

Respons

Bangladesh: Kvinners generelle situasjon og kvinner med barn født utenfor ekteskap

- Hvordan er den generelle situasjonen for kvinner i Bangladesh?
- Hvordan er situasjonen for kvinner som får barn utenfor ekteskap?
- Hva er mulige reaksjoner fra ektemann, eksmann, svigerfamilie, egen familie, og/eller samfunnet for øvrig, overfor en kvinne som har fått barn utenfor ekteskap?
- Kan en enslig kvinne klare seg på egen hånd?

Bakgrunn

Bangladesh har en befolkning på nær 169 millioner, og er et av verdens tettest befolkede land. Landets årlige økonomiske vekst har de siste 20 årene vært på cirka 6 prosent. Likevel lever rundt 30 prosent av befolkningen under fattigdomsgrensen¹ (CIA 2015), og forskjellene mellom fattig og rik er svært store. 90 prosent er muslimer, mens 9,5 prosent er hinduer (U.S. Department of State 2014, s. 1).

Kvinner formelle rettigheter og jobbmuligheter har blitt bedre de siste tiårene. Likevel er Bangladesh fortsatt et svært patriarkalsk samfunn, der kvinners sosiale status og muligheter gjennomgående er lavere enn menns. Kvinners plass ansees i stor grad å være i hjemmet.

Vold og overgrep mot kvinner

Trakassering av og vold mot kvinner er utbredt i Bangladesh, både i den private og offentlige sfære. Særlig forekommer vold i nære relasjoner i stort omfang. FNs spesialrapportør for vold mot kvinner² mener at viktige årsaker er ulikhet og maktforskjeller mellom kjønnene, kombinert med rotfaste patriarkalske holdninger og stereotype syn på kjønnsroller (UN Special Rapporteur 2014, s. 3, 4).

¹ Nasjonalt overslag. Definisjon av fattigdom varierer betydelig mellom ulike land, og mer velstående nasjoner anvender generelt mer sjenerøse standarder for fattigdom enn fattige land (CIA 2015).

² *UN Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences*. Heretter omtalt som UN Special Rapporteur.

Mange velrennomerte kilder, både lokale og internasjonale, omtaler vold mot kvinner i Bangladesh som utbredt og bekymringsverdig.³ Blant annet mener Amnesty International (2015) at vold mot kvinner i Bangladesh er et betydelig menneskerettighetsproblem, mens ASK beskriver omfanget som vedvarende bekymringsverdig (ASK 2015a). Odhikar omtaler Bangladesh som et mannsdominert samfunn med utstrakt diskriminering av, og vold mot, jenter og kvinner (Odhikar 2014, s. 20-21, 121). Både ASK og Odhikar refererer til ulike former for overgrep, så som alvorlig trakassering (*stalking*), medgiftsrelatert vold, fysisk mishandling⁴, syreangrep, voldtekt, drap, vold i nære relasjoner, menneskehandel, barneekteskap (i mange tilfeller i svært ung alder) og vold med utspring i *fatwaer*⁵ (fatwarelatert vold).

Svak implementering av lovverket som er ment å beskytte kvinner, er en utfordring. For eksempel er vold mot kvinner i forbindelse med uenighet om medgift (medgiftsrelatert vold) utbredt, selv om det ble forbudt å ta eller forlange medgift da loven *The Dowry Prohibition Act*⁶ ble vedtatt i 1980. I dag, 35 år senere, blir kvinner fortsatt mishandlet, drept eller begår selvmord på grunn av konflikter om medgift. Hvert år fra 2009 til 2012 økte antall rapporterte tilfeller av medgiftsrelatert vold. I 2013 ble det rapportert færre tilfeller enn i 2012, men antallet i 2013 var likevel høyere enn i både 2009 og 2010 (Odhikar 2014, s. 20-22, 121-122). I 2014 var det totalt sett en nedgang fra året før, men en liten økning i antall rapporterte «medgiftsdrap» (Odhikar 2014, s. 22; ASK 2015b). Mye taler for at mørketallene er store når det gjelder medgiftsrelatert vold. Misnøye med og uenighet om medgift ansees som hovedårsak til vold i nære relasjoner (Odhikar 2014, s. 121).

Politiet håndhever sjelden eksisterende lover som skal beskytte kvinner, og er i mange tilfeller mottakelig for bestikkelser for å avvise voldtektssaker eller andre volds- og overgrepssaker mot kvinner (Freedom House 2015).

Ekteskap og skilsmisse

Ekteskap er generelt ansett som viktig. En indikator på dette er den lave andelen kvinner som aldri har vært gift. Ifølge tall fra 2011 fra statistisk sentralbyrå i Bangladesh, BBS⁷, hadde 9,1 prosent av kvinnene i aldersgruppen 20–24 år aldri vært gift. Tilsvarende for gruppen 25–29 år var 2,6. I aldersgruppen 30–34 år hadde 1,2 prosent aldri vært gift, og så få som 0,7 prosent i alderen 35-44 år (BBS 2013, s. 26, tabell 03.05).

De fleste ekteskap i Bangladesh er arrangerte, både blant muslimer og hinduer. En ekteskapsinngåelse er ansett som et familieanliggende og en binding/forpliktelse mellom to familier, snarere enn et personlig anliggende.

Minimumsalderen for ekteskapsinngåelse er 18 år for jenter, men en betydelig andel inngår ekteskap tidligere enn dette. Ifølge UNICEF (2014, s. 2) har Bangladesh den høyeste

³ Blant kildene er: FNs spesialrapportør for vold mot kvinner (UN Special Rapporteur), U.S. Department of State, Human Rights Watch (HRW), Freedom House, Amnesty International, samt de bangladeshiske menneskerettighetsorganisasjonene *Ain o Salish Kendra* (ASK) og *Odhikar*.

⁴ ASK benytter begrepene *torture for dowry* og *physical torture*, som Landinfo har oversatt til henholdsvis «medgiftsrelatert vold» og «fysisk mishandling».

⁵ *Fatwa* er en slags muslimsk domsavsigelse som uttrykker den rettslærdes tolkning av islamsk lov, og kan innebære ulike former for straff. Se øverst på side 4.

⁶ Se http://bdlaws.minlaw.gov.bd/print_sections_all.php?id=607.

⁷ Bangladesh Bureau of Statistics.

forekomsten i verden av gifte jenter under 15 år, nemlig 40 prosent, mens tre av fire er gift før de er 18 år. Det er straffbart å gifte seg med eller legge til rette for ekteskapsinngåelse for jenter under 18, og gutter under 21 år, men loven blir sjelden håndhevet (HRW 2015).

Muslimere, hinduer og kristne har egne lover for ekteskap og skilsmisse (HRW 2012, s. 4). De religionsspesifikke familie Lovgivningene gir ulike muligheter for skilsmisse. Generelt er det enklere for menn enn for kvinner å oppnå skilsmisse, både juridisk og sosialt.

Kvinner som gifter seg, flytter i hovedsak til mannens familie ved ekteskapsinngåelse. Det er ingen selvfølge at hennes egen familie vil eller kan «ta henne tilbake» på et senere tidspunkt, for eksempel ved en skilsmisse. En viktig årsak til at mange kvinner vegrer seg for å ta initiativ til skilsmisse, er at mange ikke har noe sted å bo etterpå. Å unngå en svært utrygg økonomisk fremtid er også en viktig årsak til at mange ikke vil skilles, da kvinners muligheter for tilstrekkelig inntekt til å klare seg selv, ofte er begrenset.⁸ Også sosiale og kulturelle holdninger utgjør et hinder for skilsmisse, da skilsmisse ofte er svært stigmatiserende. Dette medfører at mange kvinner heller forblir i voldelige ekteskap, snarere enn å forlate ektefellen (HRW 2012, s. 7, 51).

Ifølge nasjonal statistikk var 9,4 prosent av bangladeshiske jenter/kvinner fra og med ti år enten skilt, separert eller enke i 2011 (BBS 2013, s. 26, tabell 03.05). Svakheten med denne statistikken er at skilte, separerte og enker er i samme kategori, og at en ikke kan skille ut kun gruppen av skilte kvinner. Kategorien «skilt/separert/enke» er igjen delt inn etter alder, og for gruppen som er 60 år eller eldre, er andelen hele 50 prosent. Størstedelen av disse er trolig enker, ikke skilt, og det bidrar til å trekke opp prosentandelen for kategorien «skilt/separert/enke» totalt sett.

Human Rights Watch refererer til offentlige data som viser at rundt 330 000 kvinner i Bangladesh er skilt (HRW 2012, s. 2). Dette synes svært lavt for et land med nær 169 millioner innbyggere. HRW legger til at et ukjent antall kvinner lever adskilt fra sine ektemenn. BBS opererer med en såkalt *crude divorce rate* for kvinner, som er antall skilsmisser per 1000 kvinner.⁹ Ifølge BBS (2013, s. 29, tabell 03.11.1) var *crude divorce rate* i 2002 på 0,95; det vil si at mindre enn én av 1000 jenter/kvinner var skilt. I 2010 hadde *crude divorce rate* for jenter/kvinner økt til 1,22. Til tross for en økning, kan skilsmisse ikke ansees å være særlig utbredt.

Situasjonen for enslige kvinner med barn født utenfor ekteskap og mulige reaksjoner fra familie/lokalmiljø

Det er vanskelig å finne skriftlig informasjon om det å få barn utenfor ekteskap i Bangladesh, noe som kan være en indikasjon på at dette er tabubelagt.

Det er ikke straffbart i henhold til landets lover å få barn uten å være gift. For en kvinne, gift, skilt eller ugift, er det derimot svært stigmatiserende og skamfullt. Mange enslige mødre unnlater derfor å fødselsregistrere barna sine, og enkelte enslige mødre forlater barnet sitt på grunn av det store stigmaet. Å få barn utenfor ekteskap representerer også en fare for kvinner for å bli utsatt for vold (Plan International & UHI Centre for Rural Childhood 2012, s.10).

⁸ Se også s. 4-5 under «Muligheter til å klare seg alene som kvinne – med eller uten barn».

⁹ Landinfo forstår det slik at dette er legale skilsmisser per 1000 hunkjønn uavhengig av alder, også jenter som er for unge til å være gift/skilt. BBS har tilsvarende skilsmissestatistikk, *crude divorce rate*, for menn.

Utenomrettslige straffer av kvinner etter påstander om utroskap eller umoralsk atferd forekommer også. Lokale landsbydomstoler (*salish*) kan utstede fatwaer mot kvinner etter påstått/påvist utenomekteskapelig forhold. Fatwa-straffene i slike saker varierer fra ilegging av bøter, ekskludering fra lokalsamfunnet, offentlig ydmykelse ved tvangsklipping av hår eller sverting av ansikt, til pisking eller slag (HRW 2011; UN Special Rapporteur 2014, s. 5).

Landinfo har ikke funnet eksplisitt informasjon om «vanlige» reaksjoner fra nærmeste familie hvis en bangladeshisk kvinne får barn utenfor ekteskap, men mener at hun vil kunne utsettes for ulike fysiske (vold) og/eller sosiale represalier (som utestenging), både fra egen ektemann og/eller hans familie, og/eller egen familie. Voldelige reaksjoner mot kvinner i Bangladesh kan skje alle, uavhengig av sosial klasse og religion. Nærmeste families reaksjoner vil trolig ha sammenheng med hvor religiøse og konservative de er, eller også om de opplever press utenfra til å reagere. En ugift eller skilt kvinne som får barn, har forårsaket stor vanære for familien sin. Likeledes har en gift kvinne som får barn utenfor ekteskapet, forårsaket stor vanære både for egen og ektemannens familie. I tillegg til, eller i stedet for, reaksjoner fra familie, vil kvinner som får barn utenfor ekteskap, kunne straffes av lokalsamfunnet ved utenomrettslige dommer som omtalt i foregående avsnitt.

Muligheter til å klare seg alene som kvinne - med eller uten barn

Muslimsk familie Lovgivning i Bangladesh gir en kvinne rett til økonomisk støtte i kun 90 dager etter skilsmisse, eller til barnet er født hvis hun er gravid (HRW 2012, s. 6). Selv om antall kvinner i det formelle arbeidsmarkedet øker, har kvinner ofte begrensede muligheter for å oppnå en inntekt som er tilstrekkelig til å klare seg selv. Kvinner opplever diskriminering på flere arenaer, herunder på arbeidsmarkedet (Freedom House 2015).

Jobbmulighetene for kvinner har økt betraktelig de siste tiårene, særlig i den lavtlønnede tekstil- og konfeksjonsindustrien (klesindustrien), hvor kvinner utgjør 80 prosent av arbeidsstokken (U.S. Department of State 2015, s. 27). Odhikar (2012, s. 2) hevder at selv om kvinnene i Bangladesh som jobber i klesindustrien spiller en vesentlig rolle for landets økonomi, er de selv lavtlønnede og har vanskelig for å få gjennom sine krav. Kvinner har en gjennomgående lavere status enn menn, og er sårbare for misbruk og utnyttning i arbeidslivet. Lønningene er langt under det nivået som er ansett å være en lønn å leve av (UK Home Office 2013, s. 119). Videre forekommer det at kvinner utsettes for overgrep, inkludert seksuell trakassering, i klesfabrikker. Kvinners deltakelse i arbeidslivet for øvrig er fortsatt lav (U.S. Department of State 2015, s. 27). Ifølge International Labour Organization (ILO, som sitert i UN Special Rapporteur 2014, s. 11) utgjør kvinner 36 prosent av den totale arbeidsstokken i formell sektor i Bangladesh, inkludert de som jobber i klesindustrien. Ifølge Asian Development Bank (som sitert i Svenska Utrikesdepartementet 2014, s. 12) er 35 prosent av kvinnene yrkesaktive, sammenliknet med 80 prosent av mennene.

Betydelige mangler i bangladeshiske sosialhjelpsprogrammer gjør at mange kvinner med store økonomiske problemer etter separasjon eller skilsmisse, ikke får assistanse (HRW 2012, s. 2).

Skilte kvinner i Bangladesh vil også ofte oppleve problemer med å finne et sted å bo. Kvinner flytter som regel til ektemannens familie ved ekteskapsinngåelse, og må flytte ut igjen ved skilsmisse. For kvinner innebærer skilsmisse som regel tap av både inntekt (økonomisk sikkerhet) og bolig (HRW 2012, s. 64). Kvinner har få eller ingen eiendomsrettigheter etter en skilsmisse (HRW 2012, s. 54). Mange kvinner har familie eller venner som kan hjelpe henne,

Respons Bangladesh: Kvinners generelle situasjon og kvinner med barn født utenfor ekteskap

men ofte motvillig, og det er ingen selvfølge at hun kan flytte inn verken hos egne foreldre eller andre etter en skilsmisse. En del ender opp på gaten (HRW 2012, s. 54).

HRW gir følgende beskrivelse i en rapport der blant annet separerte og skilte kvinner er intervjuet:

Many described being trapped in violent marriages because they feared if they divorced or separated, apart from the overall stigma, they would have nowhere else to go and have little chance of securing “bhoron-poshon” (maintenance). Most women who had divorced or separated from their husbands described their experiences of economic hardship. These included losing homes, living on the street when they had nowhere else to go, begging for food and water, pulling children out of school to work, struggling with ill health, and lacking the resources to deal with any of these problems (HRW 2012, s. 51).

Dette viser nettopp det som er beskrevet i det foregående, nemlig at skilte/enslige kvinner – både med og uten barn – ofte vil møte problemer med å finne et sted å bo og å klare seg selv økonomisk. Selv for velutdannede er det trolig en utfordring å finne et trygt sted å bo alene.

En kvinne som har fått barn utenfor ekteskap, vil ofte være utstøtt, i lokalsamfunnet og/eller fra egen familie, og kan i tillegg utsettes for vold eller andre sanksjoner. Mange vil etter å ha fått barn utenfor ekteskap, være uten et reelt familienettverk. Da vil også barnepass være en utfordring hvis hun har små barn. Barnehager, eller *preschool*, vil i hovedsak eksistere som private og ofte kostbare tilbud.

En kvinnes mulighet til å klare seg helt på egenhånd i Bangladesh, vil avhenge av hennes utdanning, opplæring, helse, alder og sosiale aksept fra familie og samfunnet forøvrig. Landinfo mener at det for enslige kvinner med barn, og uten familienettverk, generelt er vanskeligere å klare seg alene enn for enslige kvinner uten forsørgeransvar.

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om. Landinfos responser og temanotater er basert på opplysninger fra både åpne og anonyme kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder.

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater. Responser er utarbeidet innenfor korte frister og inneholder gjerne lite bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

- Amnesty International (2015, 25. februar). *Amnesty International Report 2014/15. The State of the World's Human Rights. Bangladesh*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/en/countries/asia-and-the-pacific/bangladesh/report-bangladesh/> [lastet ned 8. oktober 2015]

Respons **Bangladesh: Kvinners generelle situasjon og kvinner med barn født utenfor ekteskap**

- ASK, dvs. Ain o Salish Kendra (2014, 28. september). *Annual Report 2013. Strengthening Human Rights Defenders*. Dhaka: ASK. Tilgjengelig fra http://www.askbd.org/ask/wp-content/uploads/2014/09/ASK-Annual-Report_13.pdf [lastet ned 29. september 2015]
- ASK (2015a). Bangladesh: Failing to Fulfil Its Commitments. I The Asian NGO Network on National Human Rights Institutions (ANNI), *2015 ANNI Report on the Performance and Establishment of National Human Rights Institutions in Asia*. Bangkok: Asian Forum for Human Rights and Development (FORUM-ASIA) Tilgjengelig fra https://www.forum-asia.org/uploads/wp/2015/09/ANNI_Report_2015.pdf [lastet ned 25. september 2015]
- ASK (2015b, 15. januar). *Dowry Related Violence in 2014*. Dhaka: ASK. Tilgjengelig fra <http://www.askbd.org/ask/2015/01/15/dowry-related-violence-2014/> [lastet ned 29. september 2015]
- BBS, dvs. Bangladesh Bureau of Statistics (2013, juni). *Gender Statistics of Bangladesh 2012*. Dhaka: Government of the People's Republic of Bangladesh, Ministry of Planning, Statistics and Informatics Division. Tilgjengelig fra http://www.bbs.gov.bd/WebTestApplication/userfiles/Image/Health_Demo/Gender_Statistics.pdf [lastet ned 6. oktober 2015]
- CIA, dvs. Central Intelligence Agency (sist oppdatert 15. september 2015). *The World Factbook - Bangladesh*. Washington D.C.: CIA. Tilgjengelig fra <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bg.html> [lastet ned 21. september 2015]
- Freedom House (2015, 31. mars). *Freedom in the World 2015: Bangladesh*. Washington D.C.: Freedom House. Tilgjengelig fra <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/bangladesh> [lastet ned 8. oktober 2015]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2011, 6. juli). *Bangladesh: Protect Women Against 'Fatwa' Violence*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/news/2011/07/06/bangladesh-protect-women-against-fatwa-violence> [lastet ned 13. oktober 2015]
- HRW (2012, 17. september). "Will I Get My Dues... Before I Die?" *Harm to Women from Bangladesh's Discriminatory Laws on Marriage, Separation, and Divorce*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/bangladesh0912ForUpload.pdf> [lastet ned 6. oktober 2015]
- HRW (2015, 9. juni). *Marry Before Your House is Swept Away: Child Marriage in Bangladesh*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/report/2015/06/09/marry-your-house-swept-away/child-marriage-bangladesh> [lastet ned 29. september 2015]
- Odhikar (2012, 8. mars). *Violence against women still exists though 100 years have passed after the declaration of International Women's Day*. Dhaka: Odhikar. Tilgjengelig fra <http://1dgy051vgyxh41o8cj16kk7s19f2.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2012/09/Violence-women-exists-Event-report-2012.pdf> [lastet ned 25. september 2015]
- Odhikar (2014, 15. april). *Human Rights Report 2013*. Dhaka: Odhikar. Tilgjengelig fra <http://1dgy051vgyxh41o8cj16kk7s19f2.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2014/08/Annual-Human-Rights-Report-2013-eng.pdf> [lastet ned 25. september 2015]
- Plan International & UHI, dvs. University of the Highlands and Islands, Centre for Rural Childhood, Perth College, Scotland (2012). *Mother to Child. How Discrimination Prevents Women Registering the Birth of their Child*. Surrey: Plan International HQ. Tilgjengelig fra http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Children/BirthRegistration/PlanInternational2_birthRegistration.pdf [lastet ned 13. oktober 2015]
- Svenska Utrikesdepartementet (2014, 15. mai). *Mänskliga rättigheter i Bangladesh 2013*. Stockholm: Utrikesdepartementet. Tilgjengelig fra <http://www.manskligarattigheter.se/sv/manskliga-rattigheter-i-varlden/ud-s-rapporter-om-manskliga-rattigheter/asien-och-oceanien?c=Bangladesh> [lastet ned 14. oktober 2015]

Respons Bangladesh: Kvinner generelle situasjon og kvinner med barn født utenfor ekteskap

- UK Home Office (2013, 31. august). *Bangladesh Country of Origin Information (COI) Report*. London: UK Home Office. Tilgjengelig fra https://www.ecoi.net/file_upload/1226_1379666776_coi-report13.pdf [lastet ned 25. september 2015]
- UNICEF (2014). *Ending Child Marriage: Progress and prospects*. New York: UNICEF. Tilgjengelig fra http://www.unicef.org/media/files/Child_Marriage_Report_7_17_LR..pdf [lastet ned 29. september 2015]
- UN Special Rapporteur (2014, 1. april). *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Rashida Manjoo. Mission to Bangladesh (20–29 May 2013)*. A/HRC/26/38/Add.2. Geneve: Human Rights Council. Tilgjengelig fra <http://www.refworld.org/docid/539831154.html> [lastet ned 25. september 2015]
- U.S. Department of State (2014, 28. juli). *International Religious Freedom Report - Bangladesh 2013*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/documents/organization/222537.pdf> [lastet ned 21. september 2015]
- U.S. Department of State (2015, 25. juni). *Country Report on Human Rights Practices for 2014 – Bangladesh*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/documents/organization/236846.pdf> [lastet ned 25. september 2015]

© Landinfo 2015

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.